

Ігор Савенко

здобувач ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України

Олександр Грабовський

здобувач ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України

Володимир Пак

здобувач ЛРІДУ НАДУ при Президентіві України

УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

У статті розглянуто основні чинники, які зумовлюють необхідність удосконалення нормативно-правової бази, яка регулює діяльність прикордонної служби України. Визначено основні напрями удосконалення нормативно-правової бази функціонування прикордонної служби України та подано їх характеристику.

Ключові слова: прикордонна служба, нормативно-правова база, механізми, охорона державного кордону.

Ihor Savenko, Olexander Grabovskiy, Volodymyr Pak

IMPROVEMENT OF LEGAL AND REGULATORY FRAMEWORK AS AN ESSENTIAL PREREQUISITE FOR EFFECTIVE OPERATION OF BORDER GUARD SERVICE

Articulation of the problem. In current times national security of Ukraine is under threat due to overt aggression by the neighboring state. Military-political and socio-economic changes taking place in society require development and implementation of brand new approaches to national security. Foremost this is the case of the border guard service and legal and regulatory framework of its operation; the latter should meet today's realities and ensure the level of functioning of the border guard authorities adequate to the challenges of the present time.

Analysis of recent researches and publications. Certain issues related to the operation of the Border Guard Service of Ukraine were considered in works by S. Baburin, Yu. Barsehov, L. Volova, S. Dnistrianskyi, B. Klymenko, A. Mostyskyi, A. Porland, A. Shcherbako, T. Tsybalistyj etc. Issue of the border guard service operation was taken up in the works by such scholars as A. Ananiin, Yu. Demianiuk, V. Kyrylenko, M. Lytvyn, V. Lipkan, A. Melnykov, B. Marchenko, L. Servatiuk, S. Tsarenko and others.

However, problems and ways of improvement of the legal and regulatory framework of the border guard service operation are covered in the scientific literature on public administration insufficiently; it requires deepening of scientific research in this area.

The aim of the article is underlying rational ways of improvement and unification of the legal and regulatory provisions of border guard service operation.

Presentation of core material. No doubt there is an urgent need for adjustment of statutory regulation of border guard service operation that would guarantee appropriate level of border security of Ukraine, especially on its eastern borders. Despite the fact that during the last decade was adopted a large package of legal acts that are essential for ensuring the safety of Ukraine in the border area, a number of problems and issues remain unsolved. Therefore here arises an urgent need to identify the problems of statutory regulation of relations in the border area and to find ways to address them and, at a later stage, to improve legal mechanisms for the exercise of authority of the state border guard service.

Conclusions. Thus, implementation of the discussed immediate steps related to improving, adjustment and harmonization of Ukrainian legislation will allow beginning active work on improving approaches to guarding and protection of the state border. In addition, the State Border Guard Service will resume its equal status among state power structures ensuring national security and whose operation is directly guided by the President of Ukraine. This will make logical and understandable joining of the State Border Guard Service to the management of the state military organization that will clearly have positive impact on the defensive capacity of our country.

The article examines the main factors that determine the need to improve the regulatory framework governing the activities of the Border Service of Ukraine. The main directions of improvement of the legal framework of the Border Service of Ukraine and submitted their characteristic.

Keywords: Border Guard Service, the regulatory framework, the mechanisms of the state border.

Игорь Савенко, Александр Грабовский, Владимир Пак

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЙ БАЗЫ КАК НЕОБХОДИМОЕ УСЛОВИЕ ЭФФЕКТИВНОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПОГРАНИЧНОЙ СЛУЖБЫ

В статье рассмотрены основные факторы, обуславливают необходимость совершенствования нормативно-правовой базы, регулирующей деятельность пограничной службы Украины. Определены основные направления совершенствования нормативно-правовой базы функционирования пограничной службы Украины и представлены их характеристику.

Ключевые слова: пограничная служба, нормативно-правовая база, механизмы, охрана государственной границы.

Постановка проблеми

В сучасних умовах національна безпека України перебуває під загрозою завдяки відкритій агресії з боку сусідньої держави. Військово-політичні й соціально-економічні зміни, які відбуваються в суспільстві, вимагають розробки й реалізації принципово нових підходів до забезпечення національної безпеки. В першу чергу це стосується діяльності прикордонної служби та нормативно-правової бази її діяльності, яка би відповідадала реаліям сьогодення та забезпечувала належний рівень функціонування органів прикордонної сфери, адекватний викликам нинішнього часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Окремі питання, пов'язані з діяльністю прикордонної служби України, розглянуто в роботах С. Бабуріна, Ю. Барсегова, Л. Волової, С. Дністрянського, Б. Клименка, А. Мостиського, А. Порланда, А. Щербакова, Т. Цимбалістого та ін. Питання діяльності прикордонної служби піднімають у своїх працях такі науковці як О. Ананьїн, Ю. Дем'янюк, В. Кириленко, М. Литвин, В. Ліпкан, О. Мельников, Б. Марченко, Л. Серватюк, С. Царенко та інші.

Разом з тим, проблеми та шляхи покращення нормативно-правової бази функціонування прикордонної служби недостатньо висвітлені у науковій літературі з державного управління, що потребує поглиблення наукових досліджень у даному напрямі.

Мета

Мета статті – обґрунтування шляхів покращення та уніфікації нормативно-правового забезпечення функціонування прикордонної служби.

Виклад основного матеріалу

Не викликає сумніву нагальна потреба коригування нормативного правового регулювання діяльності прикордонної служби, яке би гарантувало належний рівень прикордонної безпеки України, особливо на її східних кордонах.

Незважаючи на те, що в останнє десятиліття був прийнятий великий пакет нормативно-правових актів, що мають важливе значення для забезпечення безпеки України в прикордонній сфері, залишаються невирішеними ряд проблем і питань. У зв'язку із цим виникає гостра необхідність у виявленні проблем нормативно-правового регулювання відносин, що виникають у прикордонній сфері, і пошуку шляхів їх вирішення та подальшого вдосконалення правових механізмів здійснення повноважень прикордонної служби в державі.

Загалом, можна виділити основні напрями покращення нормативно-правової бази, яка забезпечує функціонування прикордонної служби та здійснення повноважень її персоналом, які показані на рис. 1.

Рис.1. Напрями удосконалення нормативно-правової бази функціонування прикордонної служби України

В першу чергу потрібно звернути увагу на такий момент. У статті 92 Конституції України зазначено, що виключно законами України визначається правовий режим державного кордону. З огляду на дане твердження, слід сказати, що сфера організації діяльності прикордонної служби регулюється цілою низкою законів, які виконують пряму дію, наприклад, закони України «Про прикордонний контроль», «Про Державну прикордонну службу», так і опосередковану, наприклад, закони України «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність» тощо.

Проте на сьогоднішній день в умовах нестабільної політичної, економічної та соціальної ситуації зростає потреба в прийнятті правових актів, які деталізують дію законів України в питаннях, пов'язаних з організацією прикордонної діяльності, так як не всі питання, які потребують нагального вирішення, можуть бути врегульовані законами, які були прийняті раніше, а постійне внесення змін і доповнень до таких нормативно-правових актів може викликати плутанину в його застосуванні.

Ведучи мову про національну безпеку та належну охорону і захист державного кордону, слід зазначити, що в останні роки в державі спостерігалася тенденція до демілітаризації прикордонної охорони. Таким чином, в основі діяльності Державної прикордонної служби лежали не оборонні, а правоохоронні функції поліцейського типу. Яскравим прикладом цього стало певне поєднання Державної прикордонної служби з Міністерством внутрішніх справ України, яке сталось за часів президента Януковича.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ

Нормативне врегулювання достатньої та ефективної оборони державного кордону України

Прийняття достатньої кількості підзаконних нормативно-правових актів, які деталізують дію законів України в питаннях, пов'язаних з організацією прикордонної діяльності

Залагодження прогалин в законодавстві, які стосуються понятійної бази діяльності прикордонної служби

Нормативне корегування сутності прикордонного контролю

Врегулювання питання охорони кордону у контексті лібералізації візового режиму між Україною та ЄС у напрямі української євроінтеграції

Ефективне і достатнє законодавче врегулювання кадрового забезпечення прикордонної служби

Такий «європейський підхід» до охорони та захисту державного кордону доречний в умовах низької воєнної загрози та існування потужних та дієвих багатосторонніх та двосторонніх механізмів, які впорядковують відносини між сусідніми державами щодо кордону, вважає Юрій Матвієнко, військовий експерт [3]. Тому Україна повинна докорінно переглянути всю систему охорони та захисту державного кордону в умовах нової геополітичної реальності, і удосконалення правового забезпечення функціонування прикордонної служби щодо охорони та захисту державного кордону повинно стати важливим кроком у цьому напрямку.

При цьому відправним пунктом цієї роботи має стати перегляд правового статусу Державної прикордонної служби та її виведення з підпорядкування Міністерству внутрішніх справ України. Конституційні рамки правоохоронної діяльності, яка проводиться МВС України, фактично не дозволяють Державній прикордонній службі адекватно реагувати на загрози національній безпеці у сфері її відповідальності. Різне зростання терористичної та розвідувально-диверсійної діяльності сепаратистських угруповань за прямої та безпосередньої участі Росії не тільки в прикордонних районах, а й в глибині української території зумовлюють, на думку спеціалістів, необхідність значного розширення оперативних можливостей Державної прикордонної служби, а також розширення повноважень щодо протидії терористичній та розвідувально-диверсійній діяльності, що треба закріпити в законодавстві [3].

Але перш, ніж впроваджувати відповідні зміни нормативно-правовій базі, необхідно залагодити прогалини, які існують в чинному законодавстві. Зокрема, це стосується понятійного апарату, який виступає базою законодавчих ініціатив в сфері прикордонного регулювання.

Так, значна кількість ключових понять, які стосуються прикордонної сфери, не знайшли свого відображення у законах та підзаконних актах, серед яких зокрема: «сфера прикордонної діяльності», «безпека державного кордону», «прикордонний простір». Крім того, законодавець не використовує відносно нові поняття такі, як: «прикордонна безпека», «забезпечення прикордонної безпеки», «прикордонна сфера», «забезпечення національної безпеки в прикордонній сфері». Наприклад, стосовно категорії «прикордонна безпека», то вона досі не використовується у національному законодавстві через те, що законодавці, науковці та спеціалісти з питань безпеки не можуть дійти згоди у визначенні єдиного універсального трактування даної дефініції. Прогалини такого характеру створюють проблеми для забезпечення національної безпеки та оборони державного кордону.

Особливої уваги потребують питання, пов'язані із правовим регулюванням прикордонного контролю, який забезпечує ефективне та результативне виконання прикордонною службою покладених на неї завдань. Треба сказати, що на сьогодні нормативна база щодо правового регулювання прикордонного контролю достатньо повно відображає особливості його реалізації. Так, нині існує більше тридцяти нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, які регулюють зазначену сферу. Основними з них є Постанови Кабінету Міністрів України «Про прикордонний режим» [4], «Про

типову технологічну схему пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними» [5], «Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України» від 27 січня 1995 року № 57 [6], «Про Правила в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну, їх виїзду з України і транзитного проїзду через її територію» та ін.

Окрім вищезазначених постанов сфера прикордонного контролю регулюється, зокрема, й іншими постановами Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Правил плавання і перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, на рейдах та в портах України іноземних військових кораблів» [7], «Про затвердження Положення про використання повітряного простору України» [8], «Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні» [9] тощо.

Основним законодавчим актом, який має спеціальне значення щодо організації прикордонного контролю є Закон України «Про прикордонний контроль» від 5 листопада 2009 року N 1710-VI., положення якого дають тлумачення поняття «прикордонний контроль», визначають мету його здійснення, об'єкти, шляхи, принципи та місце здійснення прикордонного контролю, встановлює процедуру здійснення прикордонного контролю та його особливості щодо певних об'єктів, а також інші питання, які входять до компетенції даного Закону. Зокрема, Закон в статті 2 визначає прикордонний контроль як державний контроль, що здійснюється Державною прикордонною службою України, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів.

Проте тут виникає питання, чи можна вважати дану норму нормативним визначенням поняття «прикордонний контроль»? Напевно що ні, тому що тоді б законодавець його помістив би у ст. 1 яка носить назву «визначення термінів». Крім того, у ст. 2 Закону не знайшли свого закріплення основні характеристики прикордонного контролю що можуть бути складовими даного поняття. Так, згідно тлумачного словника під «контролем» в першу чергу слід розуміти «облік». Однак ні в нормативному визначенні, ні в меті прикордонного контролю, яка закріплена у ч. 2 ст. 2, Закону дана сутність не відображена. Тому, враховуючи сказане, нормативне визначення терміну «прикордонний контроль» потребує корегування.

Наприклад, можна погодитися із таким визначенням суті прикордонного контролю, запропонованого в науковій літературі, яке передбачає діяльність, що здійснюється органами прикордонної служби України, і включає передбачений законодавством комплекс дій і систему заходів, спрямованих на забезпечення перетину державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів. Нормативне визначення прикордонного контролю повинно знайти своє закріплення в ст. 1 Закону України «Про прикордонний контроль» [11].

Також у згаданому Законі України «Про прикордонний контроль» існують положення, які негативно впливають на розвиток даної сфери:

- по-перше, в такому об'ємному Законі наведено визначення поняття «прикордонного контролю» як державного контролю, що здійснюється Державною прикордонною службою України, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів. Як видно з даного визначення, прикордонний контроль – це вид державного контролю, а що законодавець розуміє під даним поняттям, у Законі не зазначено.
- по-друге, в даному Законі України зазначено, що прикордонний контроль здійснюється Державною прикордонною службою України, однак це положення є спірним. На думку спеціалістів, прикордонний контроль у більшості своїх випадків здійснюється у певній взаємодії з іншими публічними органами управління, наприклад, з органами внутрішніх справ, із митними органами та іншими, і саме тому чітко стверджувати, що суб'єктом здійснення прикордонного контролю є лише Державна прикордонна служба, є неправильно. Однак слід зазначити, що при здійсненні прикордонного контролю Державна прикордонна служба виконує головні функції та є домінуючим органом, незважаючи на той публічний орган з яким вона взаємодіє.
- по-третє, норми даного Закону містять тлумачення поняття «режим у пунктах пропуску через державний кордон», проте не містять самого поняття «пункт пропуску через державний кордон» [2].

Окремої уваги законодавців потребує врегулювання питання охорони кордону у контексті лібералізації візового режиму між Україною та ЄС у напрямі української євроінтеграції. Як відомо, українське законодавство у сферах, що беруться до особливої уваги Європейським Союзом в процесі переговорів про надання безвізового режиму, є суттєво недосконалим, тому сучасний етап лібералізації візового режиму між Україною та ЄС потребує приведення нормативно-правової бази у відповідність до базових умов та вимог Євросоюзу. Одним із головних напрямів необхідних законодавчих змін з боку України для досягнення мети безвізового режиму з ЄС якраз і виступає охорона кордону. У зв'язку з цим необхідно удосконалити вітчизняне законодавство з питань кордонів в напрямі створення сучасної системи інтегрованого управління кордонами з урахуванням Кодексу Шенгенського кордону та інших стандартів європейського права. Окремої уваги з боку України та ЄС потребує і удосконалення чинних угод про місцевий прикордонний рух між Україною та Угорщиною, Україною та Словаччиною, Україною та Польщею.

У напрямі євроінтеграції перед Україною постають нові вимоги до законодавчої бази, яка би враховувала кращу європейську практику функціонування прикордонної служби та фізичної охорони кордонів держави. Вони були згадані в Указі Президента України «Про Концепцію розвитку Державної прикордонної служби України (ДПС) на період до 2015 року, на основі якого передбачалося у визначені терміни „створити сучасну інтегровану систему охорони державного кордону». Проте на сьогодні ні законодавчий орган влади, ні

виконавчий не мають єдиного уявлення щодо шляхів подальшого реформування прикордонної служби України на базі європейських стандартів, тому питання законодавчого забезпечення реформ у прикордонній сфері досі залишається відкритим і потребує належної професійної уваги українських законодавців. Така робота вимагає скоординованих і систематичних зусиль з боку Кабінету Міністрів України, профільних міністерств, парламентських комітетів та парламенту в цілому із залученням незалежних експертів, як з України, так і з Європейського Союзу.

Питання вдосконалення нормативно-правової бази охорони державного кордону потребує вирішення проблеми ефективного і достатнього законодавчого врегулювання кадрового забезпечення прикордонної служби. Як відомо, її персонал складається з працівників Адміністрації Державної прикордонної служби та регіональних управлінь, які є державними службовцями і права та обов'язки яких визначаються нормами Закону України «Про державну службу», а також з військовослужбовців, які підпадають під юрисдикцію військового законодавства.

Аналіз статті 14 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» дає підстави зробити висновок про те, що в ньому правовідносини, пов'язані з проходженням державної служби працівниками Державної прикордонної служби, трактуються як трудові, хоча це не відповідає дійсності. Дана норма потребує корегування з метою розмежування відносин, які регулюються адміністративним законодавством від тих, що регулюються трудовим законодавством.

Що стосується визначення правової природи відносин за участю працівників Державної прикордонної служби то здавалось, би тут не виникає сумнівів щодо їх трудово-правової природи. Однак аналіз другого речення третього абзаці статті 14 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» викликає у деяких науковців сумніви щодо вірності зробленого висновку. Так, у статті 14 зазначено, що «перелік посад працівників Державної прикордонної служби України, які відповідно до їх службових повноважень можуть залучатися до оперативно-службової діяльності, визначається Головою Державної прикордонної служби України». Тому варто погодитися з думкою про те, що працівникам Державної прикордонної служби України, які уповноважені на представництво інтересів держави та виконання повноважень, пов'язаних з оперативно-службовою діяльністю, доцільно надати особливий правовий статус, прирівняний до державного службовця [1].

Другу групу, яка є більш чисельною порівняно з кадровим складом Державної прикордонної служби, складають особи, які проходять військову службу і є головною вирішальною силою в охороні державного кордону. Тому проходження військової служби в прикордонній службі слід віднести до військово-службової діяльності, хоча дана діяльність також пов'язана і з забезпеченням правопорядку на державному кордоні.

Слід зазначити, що, не дивлячись на прийняття нового Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України, яке затверджене Указом Президента України від 29 грудня 2009 р. № 1115/2009, законодавство, яке регулює відповідні суспільні відносини, має

цілий ряд прогалин. Яскравим прикладом цього є той факт, що основні умови проходження військової служби встановлені не Положенням про проходження цієї служби в прикордонній сфері [10], а іншими нормативно-правовими актами. Зокрема визначення посадових повноважень та відповідальності, режиму службового часу здійснюється на рівні законів або відомчих актів. Винятком з даного правила є чітка правова регламентація часу відпочинку (відпусток). Однак, норми Положення в основному дублюють норми що містяться в актах, що мають вищу юридичну силу.

Зокрема, у Положенні про проходження військової служби здійснюється деталізація прав військовослужбовців Держприкордонслужби на відпустки в частині розширення видів відпусток. Так передбачені: додаткова відпустка за виконання обов'язків військової служби, яке пов'язано з підвищенням нервово-емоційним та інтелектуальним навантаженням або здійснюється в особливих природних географічних, геологічних, кліматичних і екологічних умовах та умовах підвищеного ризику для життя і здоров'я; та інші додаткові відпустки, передбачені законодавством.

Постає питання про правомірність встановлення на рівні підзаконного акту додаткових відпусток. Адже у п. 8 ст.10-1 Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» передбачена можливість надання інших додаткових відпусток на підставах та в порядку, визначених відповідними законами України. Тобто законодавець використовує термін «закон» у вузькому розумінні цього слова. Тому використання у Положенні терміну «законодавство», на думку деяких науковців, з якою важко не погодитися, є неправомірним [1].

В законодавстві недостатньо розкрито питання атестації військовослужбовців прикордонної служби. Зокрема, нормативно врегульовує це питання лише Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби від 13 грудня 2004 року № 924 «Про затвердження Інструкції про порядок атестування осіб офіцерського складу Державної прикордонної служби України», а також Положення про проходження військової служби, яке містить загальні правові норми з даного питання. Що стосується правової регламентації атестування інших категорій військовослужбовців, то в цій сфері досі існують прогалини у законодавстві, які, згідно п. 202 має усунути Адміністрація Державної прикордонної служби шляхом прийняття відповідного нормативно-правового акту.

Потребує удосконалення нормативного забезпечення і текст присяги, який закріплено у вступі Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України і яку складають військовослужбовці перед початком служби на прикордонні. В цьому плані недоліком законодавства є те, що відомчі акти, які регламентують порядок організації та здійснення діяльності різних категорій військовослужбовців органів охорони державного кордону, не відносять норми військової присяги до правових підстав їх службової діяльності. Тому вимоги щодо уніфікації присяги повинні бути узгоджені із завданнями які стоять на сьогодні перед персоналом Державної прикордонної служби України.

Отже, особливістю нормативно-правової бази, яка регулює діяльність прикордонної служби України, є поєднання основних напрямків правоохоронної діяль-

ності держави: забезпечення національної безпеки, охорона правопорядку та забезпеченням прав та свобод людини. Це потрібно враховувати при розробці основних напрямів вдосконалення законодавства, на основі якого функціонують органи прикордонної служби.

Незважаючи на провідну роль такої складової як забезпечення національних інтересів та безпеки на державному кордоні, не можна применшувати значення інших аспектів діяльності прикордонної служби, оскільки вони визначають зміст та спрямованість методів здійснення правоохоронної діяльності. При цьому слід звернути увагу на потребу доступового створення дійсно ефективних механізмів дотримання прав людини з урахуванням світових стандартів та забезпечення їх неухильного дотримання в діяльності Державної прикордонної служби України.

✎ Таким чином, реалізація розглянутих першочергових кроків щодо покращення, коригування та уніфікації українського законодавства дозволить розпочати активну роботу щодо вдосконалення підходів з охорони та захисту державного кордону. До того ж, Державна прикордонна служба відновить своє рівноправне положення серед інших силових структур держави, які забезпечують національну безпеку та діяльність яких безпосередньо спрямовується Президентом України. Це зробить логічним та зрозумілим входження Державної прикордонної служби до системи управління воєнною організацією держави, що однозначно позитивно позначиться на обороноздатності нашої країни.

Література.

1. Зьолка В. Адміністративно-правове регулювання проходження служби в державній прикордонній службі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : http : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?](http://irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe)
2. Лавринєць А. Є. Правове регулювання організації прикордонного контролю в Україні [Текст]/ А. Є. Лавринєць // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - № 24. – 2011. – С. 305-312.
3. Матвієнко Ю. Вдосконалення законодавчої бази щодо охорони та захисту державного кордону [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http : http : //www.dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=201%3A2015-03-18-21-07-51&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=90&lang=uk](http://www.dsaua.org/index.php?option=com_content&view=article&id=201%3A2015-03-18-21-07-51&catid=66%3A2010-12-13-08-48-53&Itemid=90&lang=uk)
4. Про прикордонний режим : затв. Постановою Кабінету Міністрів від 27 лип. 1998 р. № 1147 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
5. Про типову технологічну схему пропуску через державний кордон автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів перевізників і товарів, що переміщуються ними : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 24 груд. 2003 р. № 1989 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
6. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 27 січ. 1995 р. № 57 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Про затвердження Правил плавання і перебування в територіальному морі, внутрішніх водах, на

рейдах та в портах України іноземних військових кораблів : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 16 трав. 1996 р. № 529 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

8. Про затвердження Положення про використання повітряного простору України : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 29 берез. 2002 р. № 401 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

9. Про затвердження Порядку здійснення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань додержання режимів на державному кордоні : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 18 січ. 1999 р. № 48 / [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.

10. Про затвердження Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України [Текст]: Указ Президента України від 29 грудня 2009 року N 1115/2009 // Офіційний вісник України. – 2009. – № 55 – ст.1017.

11. Шляхи удосконалення ключових понять у сфері прикордонного контролю [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ukr.vipreshebnik.ru/administrativne-pravo/4497-shlyakhi-udoskonalennya-klyuchovikh-ponyatu-sferi-prikordonnogo-kontrolyu.html>.